

**R. Patris, Francisci Svarez, E Societate Iesv,
Metaphysicarvm Disputationvm, In Qvibvs Et Vniversa
Natvralis Theologia Ordinate Traditvr, Et Qvæstiones Ad
omnes duodecim Aristotelis Libros ...**

Suárez, Francisco

Mogvntiæ ; [Coloniæ Agrippinæ], 1630

2 Quid sit veritas cognitionis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94135](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94135)

sententiam D. Thom. vt sumi potest ex prima part. quaest. 17. art. 1.2. & 3. vbi id tenet Caiet. art. 2. Item D. Thom. 1. cont. gent. cap. 59. 60. & ibi Ferr. Soncin. 6. Metaph. quaest. 17. Aegid. quodlib. 4. qu. 7. & alij, qui D. Thom. sequuntur. Et probatur primo ex Aristor. in praedicam. cap. de sublt. dicente, *Ex eo, quod res est, vel non est propositio vera, vel falsa est*; vbi (vt recte D. Thom. dist. q. 16. art. 1. ad 3. ponderauit) non dicit, ex eo quod res vera est, sed ex eo quod res est: ergo cognitio non denominatur vera à conformitate seu veritate ipsius obiecti, sed à veritate, vel conformitate ipsiusmet iudicij ad obiectum: ergo in huiusmodi conformitate veritas eius consistit. Secundo hoc potest declarari ex veritate in significando, quae est in propositione vocali: illa enim non consistit in conformitate rei vt significata ad seipsam, vt in se existentem, sed consistit in immediata conformitate vocis significantis ad rem significatam. Imo in quacunque imagine, quae vera denominatur, simile quid reperitur: nam imago Petri, v. g. tunc vera imago dicitur, quando repraesentat illum, prout in se est: vnde illius veritas non consistit in conformitate inter Petrum in aliquo esse repraesentato, quod sit veluti obiectuum respectu imaginis ad seipsum in se existentem, sed in conformitate immediata inter repraesentationem imaginis, & rem ipsam repraesentatam.

IV. Tercio est generalis ratio, quia res vt cognita, vel vt repraesentata; quando vere cognoscitur & repraesentatur, non habet aliud esse obiectuum, praeter illud quod in se habet; quod solum dicitur actu esse obiectum tali cognitioni per denominationem extrinsecam à cognitione, quae terminatur ad ipsum sicut res visa in esse obiectiuo respectu visus si sumatur in aptitudine, seu in actu primo, nihil aliud dicit praeter ipsum esse coloratum aut lucidum, quo in se res habet. Si autem sumatur vt actu visa, nihil addit nisi denominationem extrinsecam à visione: ergo nulla est ibi conformitas obiecti ad rem, sed illa est potius omnimoda identitas. Si autem sumatur obiectum vt denominatum à cognitione seu forma repraesentante ipsum, sic de formali includit formam denominantem ipsum. Vnde obiectum sic sumptum vt cognitum, vel repraesentatum, non potest alia ratione dici conforme sibi in esse reali, nisi quia ipsa forma, quae cognoscitur, vel repraesentatur habet immediatam conformitatem cum re cognita, vel repraesentata secundum se: ergo in hoc consistit primo ac perse veritas cognitionis.

V. Quarto tandem, quia saepe res nullum habet esse in se, quod sit esse existentiae exercitum, praeter esse quod habet intellectui obiectum; quomodo Deus habet veram cognitionem eorum, quae nunquam futura sunt, siue cognoscantur vt possibilia tantum, siue vt ea quae futura fuissent, si hoc vel illud accideret: in his autem obiectis non potest facile excogitari conformitas rei vt obiectae intellectui ad seipsam vt in se: quia nullum aliud esse habet in se, praeter illud quod obijcit intellectui. Idem autem est de cognitione intuitiua, quae terminatur ad rem prout in se existit, vt est, v. g. visio beatifica ipsius Dei, quae potest dici vera cognitio Dei, quandoquidem per illam agnoscitur Deus prout est in se: non potest autem fingi, quomodo illa veritas sit conformitas ipsius Dei, vt nisi ad seipsum vt in se existit, quia immediate videtur prout in se existit, & esse visum, solum addit illi denominationem extrinsecam. Est ergo veritas talis visionis vel scientiae conformitas immediata inter ipsam, & obiectum: idem ergo est in omni cognitione seu iudicio, quo iudicatur aliquid esse vel non esse.

Argumentorum solutio.

VI. Ad argumentum autem Durandi responderetur, hanc conformitatem cognitionis, quam verita-

tem ens esse dicimus, non consistere in similitudine entitatum, vt per se notum est; neque etiam in similitudine formalis imaginis seu talis repraesentationis, qualis est in formali imagine: quia haec non est sine similitudine in aliqua entitate, seu forma reali, quae non est necessaria ad cognitionem, vt alibi latius dicendum est. Consistit ergo in quadam repraesentatione intentionali, quae scilicet sit, vt intellectus per actum, vel iudicium ita percipiat rem, sicut in se est. Atque ita haec conformitas est debita quadam proportio & habitudo inter perceptionem intellectus, & rem perceptam. Quae proportio recte explicatur illis verbis: quod res cognita ita repraesentatur, seu iudicatur, sicut in se est: quibus non comparatur res ipsa cognita ad se ipsam in se, vt Durandus ait, sed comparatur cognitio ipsa, seu iudicium intellectus ad rem cognitam in ratione repraesentantis, & repraesentati: & ideo nulla est falsitas in illa coparatione. Sicut quando dicimus hanc imaginem esse se ipsam, quia ita repraesentat, sicut res est, non comparamus rem ipsam repraesentatam ad seipsam, sed imaginem ad rem.

Quod si quis dicat, comparare imaginem vt imaginem ad rem, nihil aliud esse, quam comparare rem in esse repraesentati ad se ipsam in esse proprio. Respondetur, si nomine rei in esse repraesentatiuo intelligatur aliud, quam imago ipsa repraesentans vt sic falsum esse assumptum: si vero ipsum esse imaginis vt repraesentantis vocetur esse imperfectum, seu diminutum rei repraesentatae, sic idem illis verbis dicitur, quod nos asserimus. Sed hoc reuera non est comparare eandem rem ad seipsam, sed imaginem à qua ipsa extrinsecè dicitur habere esse repraesentatiuum ad ipsam secundum verum esse, & idem est de cognitione, quatenus repraesentat, & imago intentionalis dicitur sui obiecti.

Ad secundum respondet D. Thom. vt supra ad tertium, & Soncin. dist. qu. 16. ad primum; Verum non formaliter, sed fundamentaliter esse obiectum iudicij, seu cognitionis intellectus, quia vt Aristoteles dixit, esse rei causat veritatem intellectu, seu est obiectum iudicij veri. Vnde, quando dicitur intellectus tantum assentiri vero, sensus est, solum assentiri obiecto, quatenus ita esse ostenditur; & hoc modo iudicatur de veritate obiecti, non formaliter (vt sic dicam) sed casualiter, seu fundamentaliter, id est, de ipso esse rei, ita vt ex conformitate ad illud veritas in cognitione resultet, seu existat.

Ad tertium negatur assumptum: nam ad formaliter cognoscendam veritatem, solum comparamus cognitionem nostram ad rem, seu e contrario rem ad cognitionem iuxta illud, *Ex eo quod res est, vel non est, propositio vera vel falsa est*.

SECTIO II.

Quid sit veritas cognitionis.

Discutendum superest, quid sit haec conformitas, quam dicimus esse veritatem cognitionis, an scilicet in ipso actu sit aliquid absolutum, vel respectiuum, reale, vel rationis. Quidam enim existimant, veritatem esse aliquid reale & absolutum in ipso actu cognoscendi, seu iudicio intellectus. Quae opinio suaderi potest, nam, quod haec veritas aliquid reale sit in ipso actu, videtur valde probabile. Primo, quia iudicium à parte rei, & sine ulla fictione intellectus denominatur verum: ergo illa denominatio provenit ab aliqua forma reali, & non à forma extrinseca: quia, vt ostendimus, veritas formaliter est in ipso actu, & non extrinsece. Secundo, quia veritas est perfectio simpliciter intellectus: ergo est aliquid reale in ipso intellectu, & non est in ipso, nisi mediante actu: agimus

Satisfit ob-
iectioni.

VII.

VIII.

I.

Prima sum-
sentia sua
datur.

mus enim de veritate actuali, ergo est proprietas realis ipsius actus. Unde confirmatur tertio, quia in habitu scientiæ est magna perfectio, quod verus sit; ergo veritas habitualis (ut sic dicam) est realis proprietas eius: ergo similiter erit in actuali cognitione.

II. Quod autem hæc proprietas absoluta sit, & non respectiva, probari potest primo ex dictis, quia est perfectio simpliciter. Secundo: quia non pendet per se loquendo, & ex necessitate, ab aliquo termino reali, & existente, nisi quando tale esse iudicatur; quod est per accidens, nam veritas eiusdem rationis debet esse in omnibus, in hoc autem iudicio, chymæra est ens fictum, est veritas realis absque relatione reali: ergo idem est in omnibus, quicquid sit, an in aliquibus consequatur ad veritatem relatio realis: sicut etiam in scientiâ habitudo ad obiectum scibile, non est relatio realis formaliter loquendo, quamvis interdum possit ad illam consequi. Tertio sumi potest argumentum ex veritate diuina: nam in Deo est veritas cognitionis, quæ sine dubio est magna perfectio illius, & tamen non potest esse relatio realis, quia si comparatur ad ipsam essentiam Dei, non distinguitur in re ab illa, si vero ad creaturas, non potest ad illas realiter referri: erit ergo proprietas & perfectio absoluta. Tandem, quia veritas, vel falsitas necessario comitatur iudicium intellectus, & tamen nulla relatio realis illud necessario comitatur: ergo non est aliquid relatum, sed absolutum quid. Et hanc opinionem videtur tenere Soncin. 6. metaph. quæst. 17. vbi, licet dicat veritatem dicere absolutum cum respectu, explicans tamen hunc respectum in summa dicit, esse secundum dici, non secundum esse, & vtrius hoc exemplo. Sicut intellectuum potest dici includere respectum, quia non potest concipi sine habitudine ad intelligibile: constat autem, huiusmodi respectum intellectui esse tantum transcendentalem, seu secundum dici, & idem sentit Capreolus in 1. dist. 19. quæst. 3. concl. 3.

III.
Secunda
sententia.

Alijs tamen videtur huiusmodi veritatem solum in relatione consistere. Quod tenent Duran. & Heruzus, lauell. & Elandria citati in superiori sect. Amon. 1. Peri. cap. 1. & ibi alij expositores. Fundamentum in communi est, quia esse veritatis omnino pendet ex termino, ita ut, illo mutato mutetur veritas, & illo posito ponatur, nulla facta mutatione ex parte cognoscentis: nam teste Aristotele eadem propositio mutatur de vera in falsam, & e converso, mutato obiecto: ergo signum est veritatem solum consistere in relatione, nam proprium est relationis, ut stante fundamento confurgat positio termino, & mutetur illo mutato. Unde confirmatur primo, quia veritas non est de essentia actus, quandoquidem mutatur, illo manente: ergo est accidens eius: & tamen non est accidens absolutum: non est enim qualitas, quia actus secundus & ultimus non est subiectum alterius qualitatis, neque etiam est in aliquo alio genere accidentis absoluti, ut videtur per se notum: ergo erit relatio. Confirmatur secundo, quia veritas nihil est aliud, quam conformitas quædam: conformitas autem non est aliud, quam convenientia vel similitudo, aut proportio: omnia autem hæc relationem indicant: sicut conformitas imaginis ad suum exemplar relatio est, & sic de alijs.

IV.

An vero hæc sit relatio realis, vel rationis, controversum est, etiam inter prædictos auctores: nam, argumenta, quibus prima sententia probabat, veritatem esse proprietatem realem, videntur consequenter probare hanc relationem debere esse realem. Argumenta verò, quibus eadem prima sententia probabat, veritatem esse proprietatem absolutam, videntur concludere, non esse relationem realem, sed rationis. Vtraque vero argumenta inter se collata videntur probare, hanc relationem interdum esse

realem interdum rationis: nam interdum videntur omnia concurrere, quæ ad relationem realem necessaria sunt, interdum verò aliquid deesse potest: ergo aliquando etiam erit relatio realis, aliquando vero minime. Antecedens declaratur, nam ad relationem realem primum requiritur terminus realis, & deinde fundamentum non solum reale, sed etiam capax relationis, seu ordinabile ad terminum: sæpe autem hæc duo concurrunt in hac relatione veritatis. Nam & sæpe respicit terminum realem, & realiter existentem; & ex parte ipsius iudicii sæpe est fundamentum sufficiens, quia & iudicium quid creatum est, & ex hac parte referibile realiter ad extrinsecum terminum: & præterea tale est, ut comparetur ad suum obiectum tanquam mensuratum, ad mensuram, quæ relatio realis est ex parte mensurati, quæ ratione relatio scientiæ ad scibile, realis esse censetur: huiusmodi autem est hæc relatio veritatis. At vero aliquando deest in hac conformitate terminus realis, ut quando iudicium verum est de non entibus: aliquando verò deest fundamentum aptum ad fundandam relationem realem, vel quia non est ordinabile ad aliud extrinsecum, ut contingit in diuina scientia respectu creaturarum existentium, vel quia non est distinctum à termino, ut in eadem scientia Dei respectu eiusdem Dei: vel quia non comparatur ut mensuratum ad mensuram, sed potius ut mensura ad mensuratum, ut eadem scientia Dei ad omnes creaturas, & idem censetur de arte humana respectu artificij: ergo in his casibus erit hæc relatio rationis, & non realis.

Questionis resolutio.

UT rem hanc explicemus, aduertendum est, aliud esse inquirere quid addat veritas supra actum, qui denominatur verus; aliud vero quid includat totum id, quod nomine veritatis significatur, ad eum modum, quo supra de vnitatis dicebamus, aliud esse quod addit supra ens, aliud verò, quod nomine unitatis significatur.

Primo ergo certum existimo, veritatem non addere actui vero aliquam rem, vel modum absolutum ex natura rei distinctum ab ipso, seu ab essentia & entitate eius. In hoc videtur omnes auctores convenire: neque aliquem inuenio, qui oppositum expresse docuerit. Et probatur satis argumentis factis in secunda sententia. Item quia neque intelligi, neque explicari potest quid, aut quale sit hoc absolutum, neque ad quid ponatur. Quod ita declaro, quia vel illud est aliquid separabile ab actu vero, vel est omnino inseparabile: si dicatur hoc secundum, sine causa ponitur distinctum ab actu ex natura rei: si verò dicatur primum, illud non erit absolutum, sed respectivum, ut argumentum factum probat: quia separatur per mutationem solum obiecti, sine alia absoluta mutatione ex parte actus: nam actus ex se idem, & eodem modo representat, solumque mutatur eius veritas: quia res non eodem modo se habet. Dices, veritatem addere quid absolutum inseparabile ab actu, non tamen re, sed ratione distinctum ab illo. Sed contra, quia vel hoc absolutum complet actum tanquam ultima differentia specifica vel individualis eius, vel non complet sed supponit perfecte completum. Si primum dicatur, ergo tale absolutum non additur actui constituto, sed constituit illum: ergo non recte dicitur veritatem addere hoc absolutum supra actum, secundum autem dici non potest, quia impossibile est intelligere actui plene constituto addi aliquid reale absolutum sola ratione distinctum. Ac deinde contra hoc, præcedit argumentum de mutatione eiusdem actus de vero in falsum.

Secundo dicendum est, veritatem non addere supra actum relationem realem propriam & prædicamentalem actus ad obiectum. Hoc etiam sufficienter probatur argumentis factis, nam in multis impossibile est talis relatio: & ab eis sumitur argumentum,

V.

VI.

Veritas non addit aliquid actui
in re distinctum
ab eo

VII.

Non addit
veritas
relacionem
realem
actui

tum, nunquam esse necessariam talem relationem ad rationem veritatis ut sic. Tum quia conceptus & modus veritatis eiusdem rationis seu proportionis est in omnibus. Tum etiam, quia, licet gratis concedamus interdum concurrere omnia necessaria, ut inter actum & obiectum confurgat relatio realis, tamen prius natura intelligitur actus verus, quam intelligatur confurgere relatio realis. Nam hæc dicitur confurgere posito fundamento, & termino, actus autem formalissimè verus est hoc ipso, quod ponitur tale fundamentum & terminus: ita ut, si per impossibile impediretur resultatio relationis, adhuc actus esset verus ex vitalis actus & obiecti in rerum natura positorum: ergo in formali conceptu veritatis non intrat relatio, quicquid sit, an inde interdum consequatur.

VIII. Tercio dicendum est, veritatem ut sic, non addere actui vero relationem rationis actualem propriè & in rigore sumptam. Hoc etiam mihi sufficienter persuadet argumentum illud, quod denominatio veritatis non pendet ex huiusmodi relatione: nam hæc eo modo, quo esse potest, non est actus, nisi intellectu actu cogitante vel comparante vnum ad aliud: sed absque huiusmodi comparatione actus est simpliciter verus, ergo. Præterea argumentum factum de relatione reali à fortiori probat de relatione rationis: nam, sicut illa confurgit posito fundamento & termino, ita hæc fingitur per intellectum, supposito eo, quod per modum fundamenti & termini intervenire potest: sed ex vi eius, quod supponitur ad talem relationem, vel fictionem, actus est verus: ergo talis relatio non intrat formaliter conceptum veritatis: ergo nec veritas habet talem relationem supra ipsum actum.

IX. Quarto dicendum est, veritatem cognitionis ultra ipsum actum nihil addere reale, & intrinsecum ipsi actui, sed connotare solum obiectum ita se habens sicut per actum repræsentatur. Hæc assertio sequitur ex præcedentibus, nam actum esse verum plus aliquid dicit, quam actum esse, non dicit aliquid reale absolutum, vel relatum ultra ipsum actum, nec etiam dicit propriam & rigorosam relationem rationis: ergo nihil aliud addere potest præter dictam connotationem, seu denominationem confurgentem ex connexionem seu coniunctionem talis actus, & obiecti. Præterea hoc confirmat argumentum, quo posterior opinio probat veritatem non esse aliquid omnino absolutum, scilicet quia mutato obiecto, mutatur veritas cognitionis, & tamen non mutatur ibi aliquid intrinsecum actui, sed tollitur concomitantia obiecti: ergo signum est, veritatem includere, vel saltem connotare prædictam concomitantiam obiecti.

X. Respondent aliqui negando posse eandem mentalem propositionem transferri de vera in falsam sine intrinseca mutatione eius, loquendo de propria cognitione, seu iudicio ipsius rei: quia propositio, quæ pro aliquo tempore vera fuit, non potest esse falsa pro eodem tempore, & ut fiat falsa, necesse est, ut mens coniungat extrema pro alio tempore, quod facere non potest, nisi in ipsa sit aliqua mutatio. Sed hoc simpliciter repugnat Arist. in prædic. c. de substantia, & D. Tho. 1. p. q. 14. art. 15. ad 3. Et primo sumi potest argumentum à propositionibus vocalibus, seu mentalibus, quæ dicuntur esse in mente non vltimate: nam in eis dubitari non potest, quin sit eadem omnino propositio, quæ antea erat vera, & nunc est falsa per mutationem rei significatæ absque vlla mutatione signi vel significationis eius; ergo veritas illa in significando, quæ convenit his propositionibus præter totum id, quod se tenet ex parte propositionis significantis, connotat talem concomitantiam obiecti. Sic ergo intelligi potest in veritate ipsius iudicii, seu veritatis existentis in mente vltimate saltem imperfecta & abstractiva. Quod idcirco addo, quia

in cognitione intuitiva perfecta, qua exactè videtur res in particulari secundum omnes conditiones existentie omnino determinatas, non potest esse mutatio conformitatis inter cognitionem, & obiectum manente immutata cognitione: tunc enim recte procedit argumentum factum, quod semper terminatur actus ad rem prout in tali tempore & momento existentem: pro quo tempore & momento mutari non potest veritas, quamvis pro alijs temporibus mutetur. Propter quam rationem divina scientia semper est conformis obiectis cognitis, quantumvis hæc pro suis diuersis temporibus mutantur. Et idem fortasse est in cognitione angelica, quando est perfecte intuitiva, quamvis differat à divina, quod hæc simpliciter immutabilis est, illa vero mutari potest. Nihilominus tamè in cognitione imperfecta, & abstractiva, qualis est nostra cognitio, non repugnat idem omnino iudicium mutari de vero in falsum absque intrinseca mutatione: quia illa duratio, quam concipimus: & per copulam significamus, non est indiuisibilis, nec omnino determinata, sed aliquo modo indifferens & confusa: & consequenter latitudinem habens, ratione cuius potest in vna parte illius successione obiectum se habere vno modo, & diuerso modo in alia. Et hac ratione fieri potest, ut eadè cognitio mutetur de vera in falsam ex mutatione obiecti, ipsa cognitione in se manente inuariata: sicut cognitio seu propositio indefinita ex parte obiecti eadem manens potest nunc esse vera ratione vnius singularis, postea ratione alterius, quamvis ipsa in se non mutetur: quia in conceptu illo confuso rei communis & indefinitæ conceptæ includit aliquo modo plura singularia, quorum singula sufficiunt ad eius veritatem: & ideo, licet ipsa mutantur, veritas manere potest in eodem conceptu confuso, si autem omnia singularia deessent, omnino periret veritas. Idem ergo est respectu temporis seu durationis confusè conceptæ: nam etiam respectu illius propositio seu cognitio est quasi indefinita: & ideo eadem manens, & ad diuersa instantia seu tempora comparari potest, & in eis nunc vera, nunc autem falsa reperiri, sine mutatione sui, per solam obiecti mutationem. Ergo si gnium est, hanc veritatem cognitionis connotare saltem concomitantiam obiecti in tali statu, qualis per cognitionem repræsentatur.

Vltimo confirmatur à simili de bonitate nam, sicut verum dicit conformitatem, ita bonum conuenientiam: sed bonum ut conueniens solum addit denominationem, seu concomitantiam alterius extremi habentis talem naturam, vel aptitudinem ad talem perfectionem, ut infra ostendimus: ergo eodem modo de veritate philosophandum est.

Quinto ex dictis concludo, veritatem cognitionis includere talem repræsentationem cognitionis, quæ habeat coniunctam concomitantiam obiecti, ita se habentis, sicut per cognitionem repræsentatur. Probatur ex dictis, quia ad veritatem nec sola repræsentatio sufficit, si obiectum non ita se habeat, sicut repræsentatur: neque concomitantia obiecti potest sufficere ad denominationem veritatis, nisi præsupposita prædicta repræsentatione, vel potius includendo illam: quia veritas non est sola illa denominatio extrinseca, sed includit intrinsecam habitudinem actus terminatam ad obiectum taliter se habens.

Censura primæ opinionis, & solutiones argumentorum eius.

Atque hinc intelligitur primo, quid veritatis habeat prima opinio, & quid dicendum sit ad rationes eius. Nam, si per absolutum intelligat solam entitatem actus cum reali & transcendentali habitudine ad obiectum, quam habet omnino inseparabiliter, & immutabiliter: sic falsum est, veritatem

VIX

XI

VX

XII

Veritas red quæ sit intentioalem representationem obiecti sicut est.

XIII

con-

consistere in hoc solo absoluto: quia alias esset omnino immutabilis manente eodem actu. Si autem dicat consistere in absoluto; quia nullam intrinsecam relationem addi necesse est, sed solam concomitantiam obiecti, sic fatemur veritatem esse aliquid absolutum; vel potius consistere in absoluto cum respectu secundum dici: nam illa denominatio sumpta ex concomitantia obiecti non incongrue potest respectus secundum dici appellari. Tamen quia rationes illius opinionis videntur in priori sensu procedere, & possunt his quæ diximus, obstare, eis satisfaciendum est.

XIV.

Verum formale quid, quid verum radicale.

Ad priora ergo argumenta, quibus probatur, veritatem cognitionis esse realem & intrinsecam proprietatem actus, responderetur, aduertendo, denominationem veri dupliciter posse tribui actui cognitionis. Vno modo formaliter: alio modo radicaliter; formalem veri denominationem appello eam, quam hactenus explicui: quæ consistit in actuali conformitate ad obiectum: radicalem autem voco illam perfectionem actus, à qua habet huiusmodi conformitatem cum obiecto, ut est in scientia euidentia, vel in fide certitudo, ratione cuius habet, ut infallibilis sit, & consequenter, ut existere non possit, quin conformitatem habeat cum materiali obiecto suo. Hoc ergo supposito ad primum respondeo, denominationem veri radicaliter sumptam ex intrinseca perfectione actus, vel habitus esse realem, & absolutam: nos tamen nunc non loquimur de illa: quia illa non tam est denominatio veri, quam certi, vel euidentis assensus. Vnde perfectio illa, à qua similiter hæc denominatio non est aliquid ex natura rei distinctum ab ipso iudicio, sed est ipsamet specifica differentia, quæ sumitur ex tali obiecto formali, seu ratione assentiendi. Denominatio autem veri formalis, & actualis, est quidem in re ipsa absque fictione intellectus, ut recte probat argumentum, non tamen est omnino intrinseca denominatio, sed partim est à forma intrinseca, partim connotat coexistentiam obiecti, seu concomitantiam obiecti ita se habentis sicut per cognitionem iudicatur. Vnde, quod diximus, huiusmodi veritatem de qua agimus, conuenire ipsi formali iudicio seu cognitioni, & non tantum obiecto eius, intelligendum est ab hac conformitate ipsum iudicium primo ac per se denominari verum, quamuis forma à qua denominatur, non sit omnino intrinseca, sed concomitantiam alicuius extrinseci includat.

XV.

Ad secundum eadem distinctione satisfaciendum est: nam veritas radicalis, quæ sumitur ex formali ratione talis cognitionis, est perfectio simpliciter intellectus: quia pertinet ad rationem virtutis intellectualis simpliciter: veritas autem actualis, de qua loquimur, per se non est perfectio simpliciter: imo neque addit perfectionem supra naturam, vel speciem ipsius actus cognoscendi. Nam hæc veritas actualis, quæ ex parte connotat, vel includit concomitantiam, seu conuenientiam extrinseci obiecti, nihil reale addit actui, & consequenter nec perfectionem vllam ei afferre potest; quæ verò ex parte supponit, vel requirit in ipso actu representationem, seu habitudinem realem ad obiectum dicit realem aliquam perfectionem eius: illa autem perfectio aliquando esse potest perfectio simpliciter; interdum vero est tantum secundum quid. Nam interdum hæc veritas actualis est infallibiliter ac necessario coniuncta cum essentiali ac reali perfectione talis actus, & ex vi illius: tunc perfectio, quam per se supponit in actu est perfectio simpliciter: pertinet enim ad rationem intellectualis virtutis simpliciter. Interdum vero non est hæc veritas actualis necessario coniuncta cum actu, aut non ex vi rationis formalis, & essentialis eius: tunc perfectio, quæ supponitur in actu, non est simpliciter, sed secundum quid: quia non pertinet ad rationem virtutis intellectualis simpliciter: & semper ac intrin-

sece habet admixtam imperfectionem obscuræ vel confusæ cognitionis, ut est in humana fide & opinione, &c. Ad tertium eadem est responsio, nam in habitu scientiæ: quod verus sit radicaliter, est perfectio eius, ultra quam actualis veritas nihil perfectionis ei addit.

Alia vero argumenta, quibus probatur, veritatem esse proprietatem omnino absolutam, admitti quidem possunt, quatenus probant, non esse necessariam relationem realem ad huiusmodi veritatem, quatenus verò excludere possunt omnem intrinsecam connotationem, non recte concludunt: unde ad primum iam declaratum est, quando & quomodo veritas sit perfectio simpliciter non quidem formaliter & in se, sed in radice, quando illa talis est, ut necessario secum habeat veritatem coniunctam. Ad secundum concedo veritatem ut sic nunquam consistere formaliter in relatione reali, nego tamen inde sequi non includere concomitantiam obiecti, cui cognitio conformetur. Nec refert, quod huiusmodi veritas cognitionis non semper requirit obiectum actu existens, quia non dicimus realem existentiam obiecti includi in conceptu veritatis, sed solum quod ita se habeat, sicut per cognitionem representatur, seu indicatur: seu quod habeat tale esse quale cognoscitur. Quod esse non semper est existentia, sed quale sufficit ad veritatem enunciationis, ut tetigit Aristotel. 5. Metaphysic. capite septimo, & libro sexto, capite ultimo, & libro nono, cap. ultimo.

Ad tertium idem dicendum est de veritate diuina, quod dictum est de veritate scientiæ, & cuiuscunque virtutis intellectualis, quod in Deo dicit perfectionem quantum ad radicalem veritatem, quoad actuale verò conformitatem cum obiecto nullam nouam perfectionem addit, neque etiam realem relationem, ut recte argumentum probat. Quod, ut magis intelligatur, omnisque æquiuocatio tollatur, aduertendum est, perfectionem summam veritatis triplici modo tribui Deo, scilicet ratione essentia seu esse: ratione intellectus: & ratione voluntatis: quibus modis dicitur Deus prima veritas in essendo, in intelligendo, & in dicendo. De prima ratione veritatis in essendo dicemus inferius, quia illa nihil aliud est, quam veritas transcendentalis, quæ in Deo est in summo ac primo perfectionis gradu. Postrema veritatis ratio nihil etiam ad præsens refert, quia nomen veritatis sub illa significatione valde æquiuocum est, significatque virtutem quandam moralem in voluntate existentem, quæ inclinat ad verum semper loquendum, & dicendum iuxta mentem: quæ virtus est in Deo in gradu eminentissimo, tamque naturalis est illi ut nullo modo possit aliud, quam verum loqui: & hoc modo veritas est perfectio simpliciter, sed moralis. Secunda ergo veritas, scilicet intellectualis duo significare potest in Deo: Primum, vim intelligendi adeo perfectam, ut nunquam ab scopo aberraret, neque aberrare posset: & hoc est magna perfectio simpliciter, quam ex se habet Deus in eminentissimo gradu: & hac ratione dicitur prima veritas in cognoscendo. Deinde dicere potest actuale conformitatem inter cognitionem Dei, & rem cognitam: & hoc supponit quidem prædictam perfectionem, non vero addit nouam, sed connotat tantum obiectum ita se habere in se, sicut cognoscitur.

Responsiones ad argumenta posterioris opinionis.

Ad fundamentum contrariæ sententiæ respondetur, illo argumento recte probari, veritatem propter totam perfectionem realem & intrinsecam cognitionis, connotare, & consignificare concomitantiam

concomitantiam obiecti, non tamen propriam relationem confurgentem ex coexistentia cognitionis & obiecti, ut satis declaratum est. Dices, si hoc argumentum in præsentem non est efficax ad inferendam relationem, nullum relinqui sufficiens ad probandas relationes reales, præsertim, quæ in unitate fundari dicuntur, ut relationes similitudinis, æqualitatis, & similes: nam licet mutato alio extremo dicatur mutari similitudo, dici potest, non inde variari relationem aliquam, sed solum denominationem ortam ex coexistentia utriusque extremi. Respondetur argumentum hoc pertinere ad prædicamentum *Ad aliquid*, de quo postea dicturi sumus; nunc duo dicenda videntur, vnum est, talem argumentandi modum non esse sufficientem ad inferendam relationem realem, quæ sit modus ex natura rei distinctus à fundamento & termino eius, & quasi medium in quid inter illa, ut argumentum (sententia mea) conuenit: unde, quidquid sit de talibus relationibus, negari non potest, quin prius natura quam ille insurgant, intelligantur simul existentia fundamentum & terminus, in quibus est fundamētalis unitas, seu cōuenientia. Vnde secundo dicitur, esto demus insurgere relationem aliquam inter cognitionem & obiectum, quando in altero est sufficiens fundamentum, & in altero sufficiens ratio terminandi, tamen ad rationem veritatis formaliter non esse necessariam, sed sufficere id, quod in utroque extremo antecedere intelligitur ad talem relationem; sicut etiam sufficit, quando cunque extrema talia sunt, ut non possint fundare, nec terminare relationem realem: & sane probabilissimum est, hanc relationem nunquam esse realem, ut iam dicam.

Vnde ad primam confirmationem concedo, generatim loquendo, veritatem de qua agimus, secundum id totum quod includit, non esse, de essentia actus cognitionis; Non tamen inde fit, esse aliquod accidens intrinsecum, & inherens ipsi actui, sed solum præter entitatem & intrinsecam perfectionem actus connotare aliquid aliud extrinsecum, sine quo veritatis ratio non subsistit; ratione cuius potest interdum veritas actus variari, quamuis actus ipse in se intrinsece non mutetur; & tunc se habet veritas ad modum accidentis separabilis seu quinti prædicabilis ratione extrinseci connotati variabilis. In his vero actibus, qui habent inseparabilem, & indefectibilem veritatem, perfectio illa, vnde oritur huiusmodi necessaria coniunctio cum veritate, quæ à nobis radicalis veritas dicta est, nullo modo est accidens sed essentialis proprietas talis actus: veritas autem formalis, se habet in his ad modum proprietatis inseparabilis.

Ad secundam confirmationem primo iam responsum est, quod, licet conformitas possit formalissimè pro relatione sumi, tamen etiam potest accipi pro concomitantia illorum extremorum, inter quæ fingitur illa relatio, prout ordine nature antecedit talem relationem: & huiusmodi conformitatem ostendimus sufficere ad rationem veritatis: Quocirca nihil ad explicandam veritatis essentiam refert controuersia de illa relatione, an sit semper realis, vel semper rationis: vel interdum realis; interdum autem rationis: nam, quidquid de hoc sit, veritas ipsa antecedit talem relationem. Et sine dubio verum est talem relationem non semper esse realem, ut recte probat argumentum de veritate, scientiæ diuina, & de veritate cognitionis circa obiecta non existentia: & hoc satis est, ut intelligamus, propriam relationem non esse necessariam ad rationem veritatis: quia nec realis necessaria est, ut patet ex dictis, nec rationis, quia hæc non est propriè nisi dum cogitur, seu fingitur. Addo autem ulterius, nunquam consequi relationem realem in actu cognitionis præciso ex illa conformitate, quæ ad veritatem necessaria est: quia illa conformitas non consistit in vera ac propria si-

mitudine formali, sed solum in quadam proportionem, & intentionali representatione, ratione cuius ita res percipitur, sicut est, quod magis ex sequentibus fiet manifestum.

SECTIO III.

Verum veritas cognitionis sit solum in compositione & diuisione, vel etiam in simplicibus conceptibus.

Communis sententia esse videtur, veritatem cognitionis, propriè & in rigore loquendo, solum esse in compositione & diuisione intellectus, & non in actibus eius simplicibus. Ita sentit Caietanus 1. p. quæstione decima sexta, articulo secundo, & ibi aliquid Thomista Herueus, quodlib. 3. quæstione prima, articulo secundo & tertio. Duran. 2. distin. 16. quæst. 5. num. 14. & videtur esse opinio D. Thom. ibi: sic enim scribit, *Proprie loquendo, veritas est in intellectu componente & diuidente non autem in sensu, neque in intellectu cognoscente, quod quid est.* Similia habet. contr. gent. cap. 59. & q. 1. de verit. artic. 3. Et videtur id sumisse ex Aristot. 1. de interpretat. capit. 1. & 3. vbi ait, *Verum & falsum in compositione, diuisioneque consistere.* Similia habet 3. de anima cap. 6. vbi ait, *In indiuisibili mentis conceptione falsitatem non esse: Vbi autem falsitas esse non potest, nec veritas esse potest: nam opposita circa idem nata sunt esse.* Vnde concludit Aristot. *At in quibus & falsitas, iam & veritas inest, in hisce compositio quadam iam est conceptuum intellectus, & 9. Metaphys. capit. vlt. & libr. 6. cap. 2. dicit, veritatem solum esse in intellectu, quia tantum in illo est compositio, & diuisio.*

Ratione potest hæc sententia fundari, primo, quia in vocibus non est veritas, & falsitas in significando, nisi in oratione complexa, qua significamus hoc esse vel non esse, non autem in prolatione vocum incomplexarum: ergo idem iudicandum est de veritate in cognoscendo, respectu conceptuum mentis; quod scilicet non sit in incomplexis ac simplicibus conceptibus, sed in his tantum, quibus componendo cognoscimus ac iudicamus, hoc esse, vel non esse. Probatur consequentia: quia voces sunt, signa conceptuum, & quidquid veritatis, vel falsitatis est in conceptu, potest esse in voce ut in signo. Quæ tota ratio sumpta est ex Aristoteli. 1. de interpret. capite primo.

Secundo, quia, in simplici conceptione est veritas, vel omnis conceptus simplex est verus, & nunquam falsus; vel interdum est verus, interdum falsus, vel semper est verus & falsus respectu diuerforum: nullum autem istorum potest dici probabiliter: ergo neque etiam potest veritas simplici conceptioni attribui. Minor declaratur, quoad singulas partes. Primo enim, si in simplici conceptu potest esse veritas, nulla ratio fingi potest, cur non possit in eodem esse falsitas: nam, ut dicebam, contraria circa idem versantur: ergo quamuis conceptus simplex possit esse verus, non ideo omnis talis conceptus erit verus, quin potius ex eodem principio inferre licet, aliquando posse esse falsum. Et confirmatur, ac declaratur exemplo; nam, si conceptus simplex ac proprius veri auri verus est: ergo, si aurichalcum, ut verum aurum simpliciter concipiamur, conceptus ille falsus erit. Deinde si hoc concedatur, scilicet aliquem conceptum simplicem posse esse falsum respectu alicuius, probo necessario debere esse verum respectu alterius: quia impossibile est, pars conceptum intellectus, qui non habeat aliquod proprium obiectum, quod repræsentet: ergo, si ad illud comparetur, non potest non esse verus conceptus talis obiecti, quia necesse est, ut naturaliter